

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 8

**STĚP MARCA AURELIA
A STREDNÉ PODUNAJSKO
ŠTÚDIE**

**COLUMN OF MARCUS AURELIUS
AND THE MIDDLE DANUBE AREA
STUDIES**

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA – 2014
SUPPLEMENTUM 8

Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum
Bratislava 2014

Annales Musei Nationalis Slovaci
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 8

ŠTÚDIE

Vedecký redaktor
PhDr. Juraj Bartík, PhD.

Zostavovateľ
PhDr. Vladimír Turčan

Posudzovatelia:
Prof. PhDr. Klára Kuzmová, CsC.
Prof. PhDr. Eduard Krekovič, CsC.

Návrh obálky: Peter Šimčík
Neprešlo jazykovou úpravou

Grafická úprava: Renesans, s. r. o.
Tlač: Ultra Print, s. r. o., Bratislava

Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori
Vydalo: Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum, Bratislava 2014

Náklad: 400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum, Bratislava 2014

ISBN 978-80-8060-335-9

OBSAH – CONTENTS

Igor Bazovský: Odev Germánov na stĺpe Marca Aurélia.....	7
<i>The clothing of the Germans on the Column of Marcus Aurelius.....</i>	10
Ján Beljak: Pohronie v dobe Marca Aurelia	11
<i>The Granp region at the time of Marcus Aurelius.....</i>	23
Radoslav Čambal: Torques or shackles? Cotins or Germans? To Interpretation of ethnic origin of the Captives from the Column of Marcus Aurelius, displayed in the scenes LXVIII and LXIX.....	25
<i>Torques alebo putá? Kotíni alebo Germáni? K interpretácii etnického pôvodu zajatcov na scénach LXVIII a LXIX zo stĺpu Marca Aurelia.....</i>	30
Eduard Droberjar: Shackles on the column of Marcus Aurelius and finds from Mušov.....	35
<i>Pouta na sloupu Marka Aurelia a nálezy z Mušova.....</i>	40
Kristian Elschek: Nové žiarové hroby z 2. polovice 2. storočia zo Zohora na západnom Slovensku	41
<i>Neue Brandgräber aus der 2. Hälfte des 2. Jahrhunderts von Zohor (Westslowakei).....</i>	50
Erik Hrnčiarik – Jakub Baňovič: Vyobrazenia nádob na Trajánovom stĺpe a stĺpe Marka Aurélia.....	51
<i>Depictions of vessels on Trajan´s column and the column of Marcus Aurelius.....</i>	59
Erik Hrnčiarik – Ján Ulický: Vyobrazenia rímskej výstroje a výzbroje na Trajánovom stĺpe a stĺpe Marka Aurélia.....	61
<i>Depictions of Roman arms and armour on Trajan´s column and the column of Marcus Aurelius.....</i>	69
Peter Jančura – Mirka Daňová – Marian Jančura – Iveta Bohálová – Dušan Daniš – Juraj Modranský – Katarína Zrníková – Lívia Oláhová: Priestorový aspekt a prírodné podmienky invázie Rimanov do stredného Podunajska a Karpát v druhom storočí n. l.	71
<i>The spatial aspect and the natural conditions of the Roman invasion of the central Danube region and the Carpathians in the second Century AD.....</i>	87
Rudolf Nádaskay – Jaroslava Schmidtová – Peter Barta: Terra Sigillata z priekopy rímskeho tábora Gerulata II v Bratislave-Rusovciach	89
<i>Terra sigillata from ditch of roman camp Gerulata II in Bratislava-Rusovce.....</i>	100
Marek Olędzki: The Causes of the Outburst of Marcomannic Wars	101
<i>Przyczyny wojen markomańskich.....</i>	106
<i>Príčiny markomanských vojen.....</i>	106
Ján Rajtár: Stĺp Marca Aurelia a archeologické doklady o rímskych výpravách proti Kvádom.....	107
<i>Die Säule des Marcus Aurelius und die archäologische Nachweise der römischen Expeditionen gegen die Quaden.....</i>	134
Jaroslava Schmidtová – Peter Barta: Výskum priekopy rímskeho tábora Gerulata II v Rusovciach v roku 2009.....	141
<i>The excavation of ditch of roman camp Gerulata II in Rusovce 2009.....</i>	154
Ondrej Šedo: Rímske stavby zobrazené na stĺpe Marca Aurélia	155
<i>Roman buildings depicted on the column of Marcus Aurelius.....</i>	167
Vladimír Turčan: Germánske sídliskové objekty na stĺpe Marca Aurelia	169
<i>German settlement structures on the column of Marcus Aurelius.....</i>	177
Pavol Valachovič: Markomanské vojny v ikonografii a rímskej historiografickej tradícii	181
<i>The Marcomannic wars in Iconography and in the roman historiographical Tradition.....</i>	184

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK

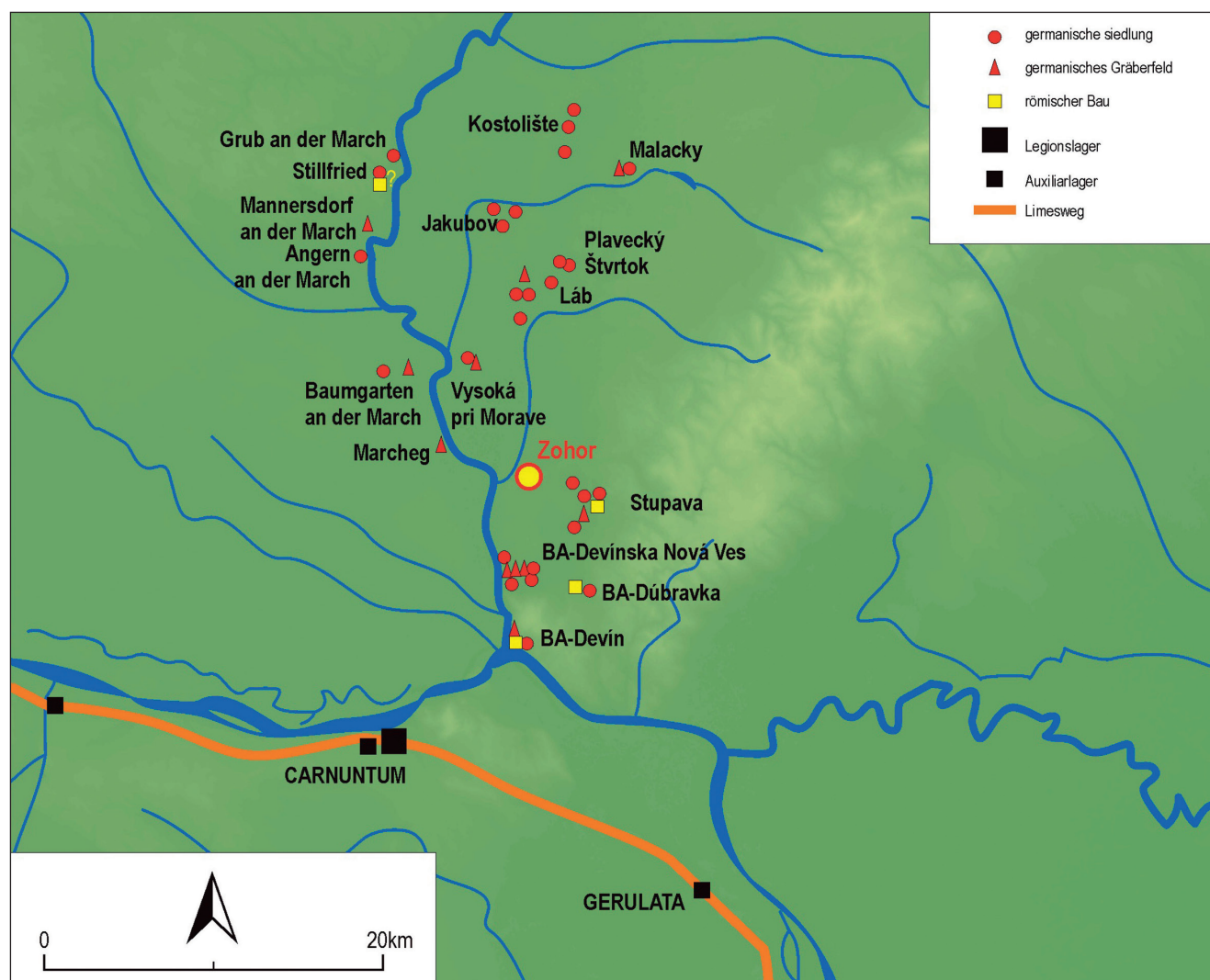
Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
Alba Regia = Alba Regia. Annales musei Stephani Regis. Székesfehérvár
Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava
Antiquitas = Antiquitas. Wrocław
Arch. Journal = The Archeological Journal. London
Arch. Korrb. = Archäologisches Korrespondenzblatt. Urgeschichte, Römerzeit, Frühmittelalter. Mainz am Rhein
Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
AVANS = Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku. Nitra
Balácai közl. = Balácai közlemények. Veszprém
Bayer. Vorbeschbl. = Bayerische Vorgeschichtsblätter. München
Ber. Denkmalpfl. Niedersachsen = Berichte zur Denkmalpflege in Niedersachsen. Hannover
Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt a. M.
Carnuntum-Jahrb. = Carnuntum Jahrbuch. Wien
ČSPSČ = Časopis společnosti přátel starožitností. Praha
EAZ = Ethnographisch – Archäologische Zeitschrift. Berlin
Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
Jižní Morava = Jižní Morava. Ročenka Okresního archivu pro okres Břeclav v Mikulově. Mikulov
Journal Glass Stud. = Journal of Glass Studies. Corning (N. Y.)
Journal of Roman Stud. = Journal of Roman Studies. London
Libyca = Libyca. Alger
Meander = Meander. Warszawa
MIAMoskva = Materialy i issledovanija po Archeologii SSSR. Moskva – Leningrad
Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. = Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaft. Wien
Pam. Arch. = Památky Archeologické. Praha
Pam. a Múz. = Pamiatky a múzeá. Bratislava
Prähist. Zeitschr. = Prähistorische Zeitschrift. Leipzig (Berlin)
Přehled Výzkumů = Přehled Výzkumů AÚ ČSAV. Brno
RCRF = Rei Cretariae Roman Favtores
Slov. Arch. = Slovenská archeológia. Časopis Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra
Slov. Num. = Slovenská numizmatika. Nitra.
Specimina Nova Diss. Hist. = Specimina Nova Dissertationum ex Instituto Historico Universitatis Quinqueecclesiensis de Iano Pannonio nominatae. Pécs
Štud. Zvesti AÚ SAV = Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra
Zborník MMB = Bratislava. Zborník Mestského múzea. Bratislava
Zbor. SNM. Arch. = Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
Zbor. SNM. Hist. = Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava

NOVÉ ŽIAROVÉ HROBY Z 2. POLOVICE 2. STOROČIA ZO ZOHORA NA ZÁPADNOM SLOVENSKU¹

KRISTIAN ELSCHKEK

Keywords: Barbaricum, Western Slovakia, Zohor, burial cemetery, three burial graves from the 2nd half of the 2nd century, artefacts from gold, silver, bronze, iron, bone, stone and clay

Abstract: New burial graves from the 2nd half of the 2nd century from Zohor in Western Slovakia. At the important archaeological site of Zohor more than 95 settlement objects, 5 chieftain graves and more than 30 burial graves from the Roman period were excavated. In the article three burial urn graves from the 2nd half of the 2nd century are presented. From them objects from gold, silver, bronze, iron, bone, stone and clay came. To the most interesting finds belonging a so called pear-shaped gold pendant which was decorated by granulation und filigree.

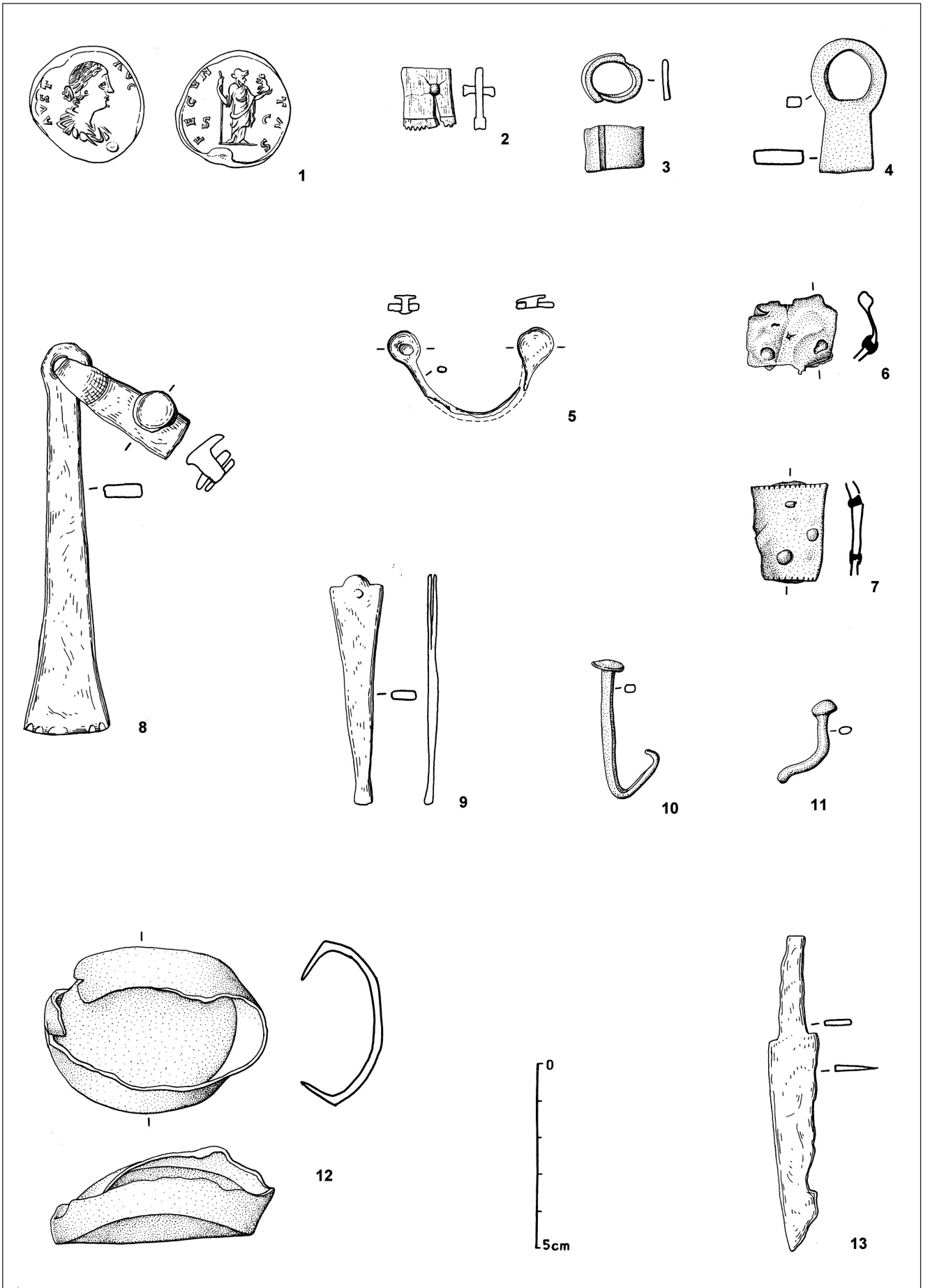

Obr. 1 Dolné Pomoravie počas doby rímskej (podľa J. Rajtára). Unteres Marchgebiet während der römischen Kaiserzeit (nach J. Rajtár).

Úvod

Archeologické nálezisko Zohor-Piesky je známe od 40-tych rokov 20. storočia (Ondrouch 1957; Studeníková 1978; tu ďalšia literatúra do r. 1978). Malo rozlohu vyše 35 ha a rozkladalo nad záplavovým územím rieky Moravy na vyvýšenej terase

¹ Príspevok vznikol v rámci grantu VEGA č. 02/0117/12

Obr. 2 Zohor. Hrob 2 – Grab 2.

orientovanej západným smerom (obr. 1). Zo severu i juhu obtekali polohu dva výdatné potoky prameniace v Malých Karpatoch. Prvé výskumy tu realizovalo Archeologické oddelenie SNM (L. Kraskovská, M. Pichlerová a E. Studeníková). Od roku 1994 tu Archeologický ústav SAV pod vedením autora príspevku vykonáva systematické prieskumy a veľkoplošné záchranné i tematické výskumy (Elschek 2007a; tu ďalšia literatúra do r. 2007; Elschek 2007b; ten istý 2011a; ten istý 2011b; ten istý 2013a; ten istý 2013b). Na nálezisku sa tiež realizovala geofyzikálna prospekcia (Archeologický ústav SAV – J. Tirpák; Österreichisches Archäologisches Institut – S. Groh, V. Lindinger) a letecké snímkovanie (AÚ SAV – I. Kuzma a J. Rajtár; Euro-sence – R. Barca). Počas výskumných prác bolo preskúmaných aj niekoľko žiarových hrobov na pohrebisku zo staršej doby rímskej (1.-2. storočie po Kr.). Z pohrebiska pravdepodobne pochádza aj žiarový hrob publikovaný dávnejšie L. Kraskovskou (Kraskovská 1950). Ďalšie dva hroby boli už publikované autorom príspevku (Elschek 2002, Abb.7; ten istý 2007a, Abb. 5). Začiatok pochovávaní na rozsiahlom žiarovom urnovom pohrebisku, ktoré zaberalo plochu približne 3 ha, je možné na základe zberových nálezov predpokladať už v 1. tretine 1. storočia v období vlády cisára Tibéria (14-38 po Kr.; Elschek 2009, Abb.2). Doteraz preskúmané hroby možno datovať do 2. polovice 1. storočia a do 2. storočia. Približne 150 až 200 m západne od žiarového pohrebiska sa nachádzala skupinka germánskych kniežacích kostrových komorových hrobov (Ondrouch 1957; Kraskovská 1959; Kolník 1959), posledný bol preskúmaný v roku 2010 (Elschek 2011b; ten istý 2013a). Tieto hroby patria medzi germánske kniežacie hroby tzv. Lübsowskej (Lubieszowskej) skupiny ktoré sa vyskytovali v širokom teritóriu nerímskej Európy (Eggers 1953; Schuster 2010). Zaujímavým objektom, ktorý súvisel s pochovávaním na pohrebisku, je tzv. „sepulkrálny objekt“ ktorý je stručne zhodnotený nižšie.

Do príspevku boli vybraté tri žiarové hroby ktoré rámcovo možno datovať do 2. polovice 2. storočia, pričom nie je vylúčené, že mohli byť do zeme uložené aj v priebehu markomanských vojen (166-180 po Kr.). Aj niekoľko ďalších hrobov zo žiarového pohrebiska zo Zohora patrí do uvedeného časového obdobia, tieto sú v štádiu spracovávaní a budú publikované na inom mieste.

Katalóg:

Hrob 2

Plytko do ornice založený žiarový hrob bol orbou značne porušený. V hĺbke asi 20 cm od súčasného povrchu sa podarilo zdokumentovať jeho zvyšok. Z rozoranej urny sa zachovalo niekoľko malých zlomkov, z ktorých jeden bol zdobený ozubeným kolieskom. Ostatné nálezy ležali roztrúsené na ploche cca 30 cm².

Nálezy:

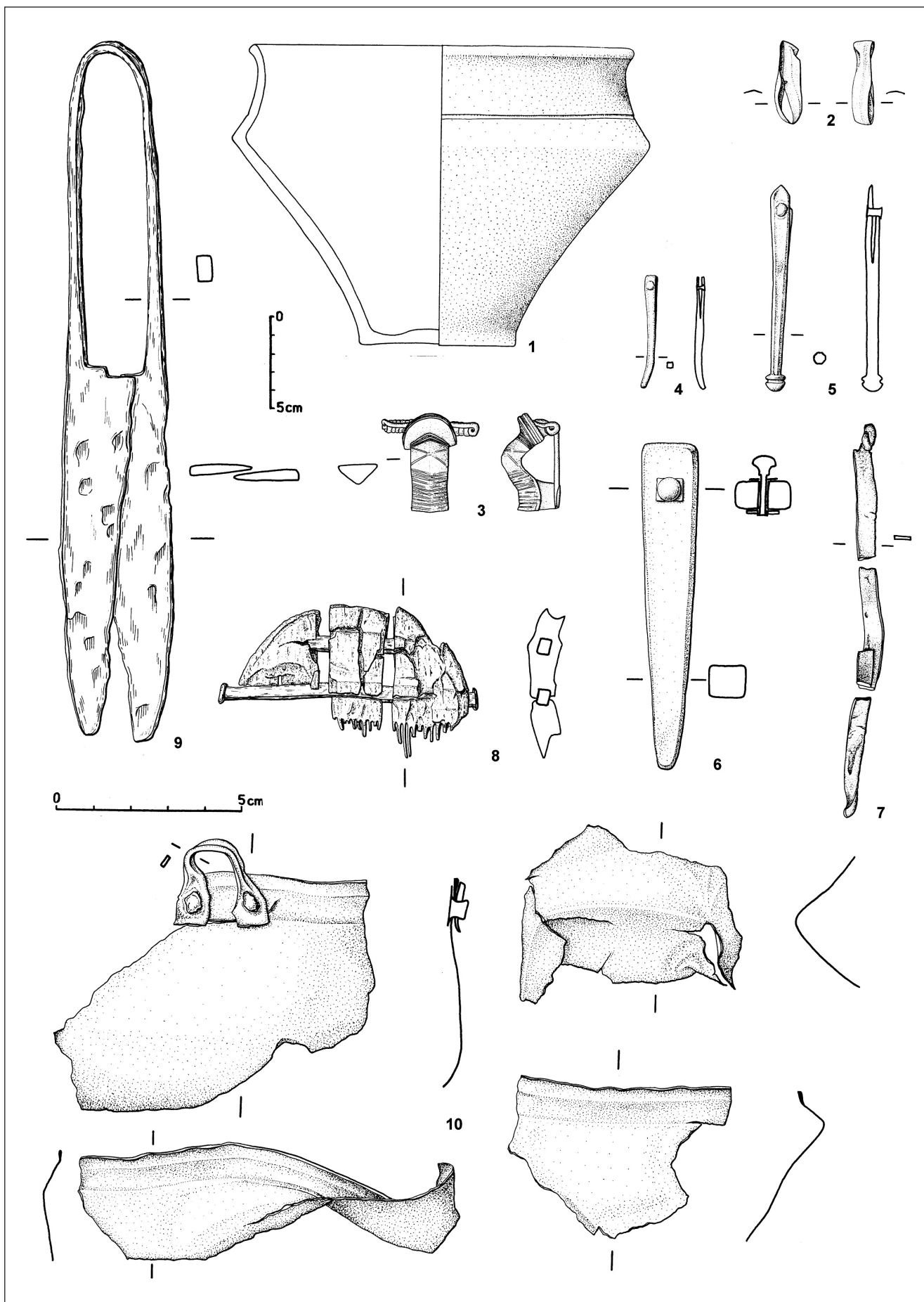
1. Urna (drobné fragmenty), jeden zlomok zdobený ozubeným kolieskom, inv. č. ZH2/ 527.
2. Nákončie opaska z bronzu, asi typ Raddatz J, zach. dĺ. 3,6 cm, inv. č. ZH2/528 (obr.2: 4).
3. Nákončie opaska zo železa a zo železným nitom, inv. č. ZH2/529 (obr. 2: 9).
4. Objímka zo železa, priemer 1,3-1,6 cm, šírka 1,1 cm, inv. č. ZH2/530 (obr. 2: 3).
5. Dve kovania opaska z bronzu, s 2 resp. 3 nitmi, dĺ. 2,5 a 2,3 cm, inv. č. ZH2/531 (obr. 2: 6-7).
6. Kostoný hrebeň (zlomok) so železným nitom, zach. výška 1,7 cm, inv. č. ZH2/532 (obr. 2: 2).
7. Malá miska z bronzu, s kolmými stenami a rovným dnom, deformovaná žiarom, priemer dna 5,4 cm, inv. č. ZH2/533 (obr.2: 12).
8. Nožík zo železa, dĺ. s trňom 8,6 cm, Inv. č. ZH2/534 (obr. 2: 13).
9. Kovanie opaska zo železa, polooblúkové, s nitmi, dĺ. 4,5 cm, inv. č. ZH2/535 (obr. 2: 5).
10. Ocielka zo železa s krúžkom na zavesenie a nitom, výška bez krúžka 10,7 cm, inv. č. ZH2/536 (obr. 2: 8).
11. Kresadlo z pazúrika, výška 1,7 cm, inv. č. ZH2/539.
- 12-13. Dva klince z bronzu, zahnuté, dĺ. 5,5 a 2,9 cm, inv. č. ZH2/537-538 (obr. 2: 10-11).
14. Bronzová minca (dupondius) Faustiny I, manželky Marca Aurelia z r. 161-176, ² deformovaná žiarom pohrebnej hranice, inv. č. ZH2/540 (obr. 2: 1).

Hrob 6

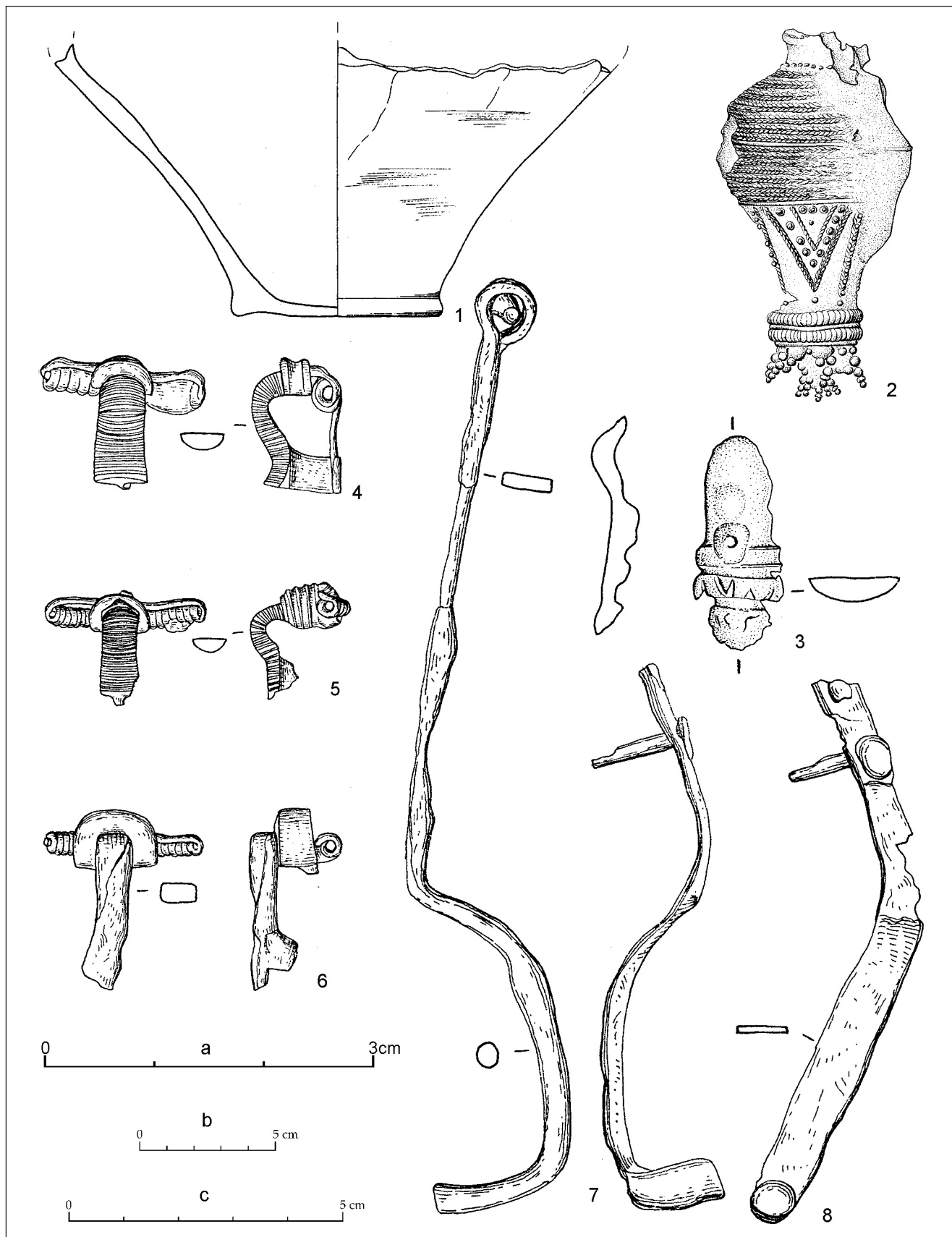
Kompletne zachovaný žiarový urnový hrob, urna bola zahĺbená do piesčitého podlažia, jej okraj sa nachádzal v hĺbke asi 50 cm od dnešného povrchu na hranici podorničia a podlažia. Všetky milodary a zvyšky pohrebnej hranice sa nachádzali v urne.

1. Urna, hnedočierny hladý povrch, priemer ústia 20 cm, výška 16,2 cm, priemer dna 8,4 cm, inv. č. ZH6/634 (obr. 3: 1).
2. Bronzové vedro z bronzu (zdeformované zlomky), uško pre držadlo vedra s dvomi nitmi, asi typ Eggers 39-40, inv. č. ZH6/645 (obr. 3: 10).
3. Spona s valcovitou hlavicou a širokým lučíkom (Kopfkammfibel, Einsprossenfibel), cca. Machajewski Form 2, č.11. Typ dvojdielny, lučík esovitého tvaru trojuholníkového prierezu je zdobený vložkami zo strieborných drôtikov, horná tetiva a 8-vinutí na každej strane, dĺ. 2,7 cm, inv. č. ZH6/638 (obr. 3: 3).
4. Dva závesky zo zlata, tenké, prstencovité s ostrými hranami, priemer asi 2,2 cm, inv. č. ZH6/644 (obr. 3: 2).
5. Kostoný hrebeň s dvojitou železnou výstuhou, dĺ. spodnej výstuhy 7,1 cm, zachovaná dĺ. hrebeňa 4,1 cm, inv. č. ZH6/637 (obr. 3: 8).
6. Nožnice železné, dĺ. 19,1 cm, inv. č. ZH6/635 (obr. 3: 9).

² za určenie ďakujem E. Kolníkovej

Obr. 3 Zohor. Hrob 6 – Grab 6.

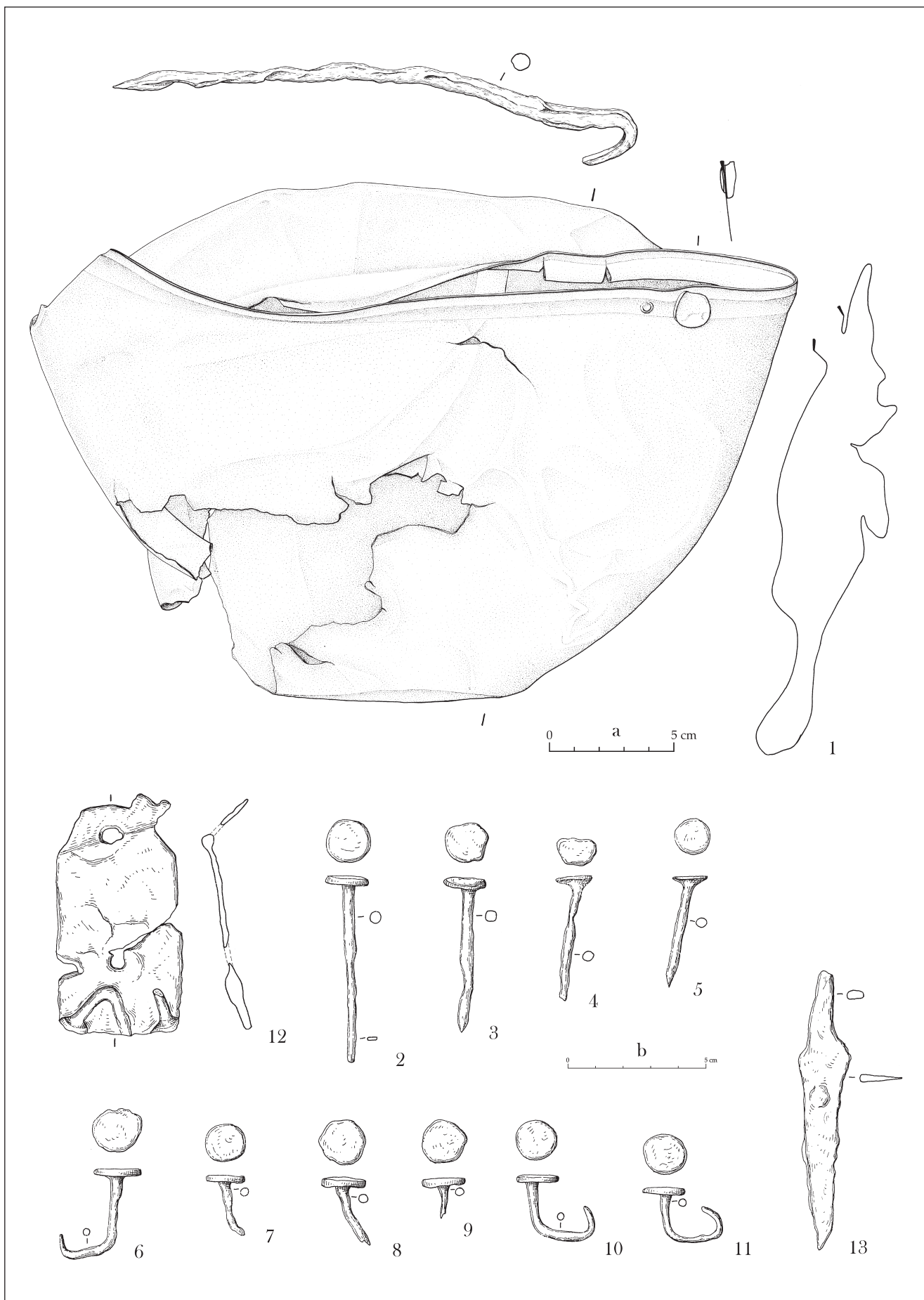

Obr. 4 Zohor. Hrob 8/1- Grab8/1.

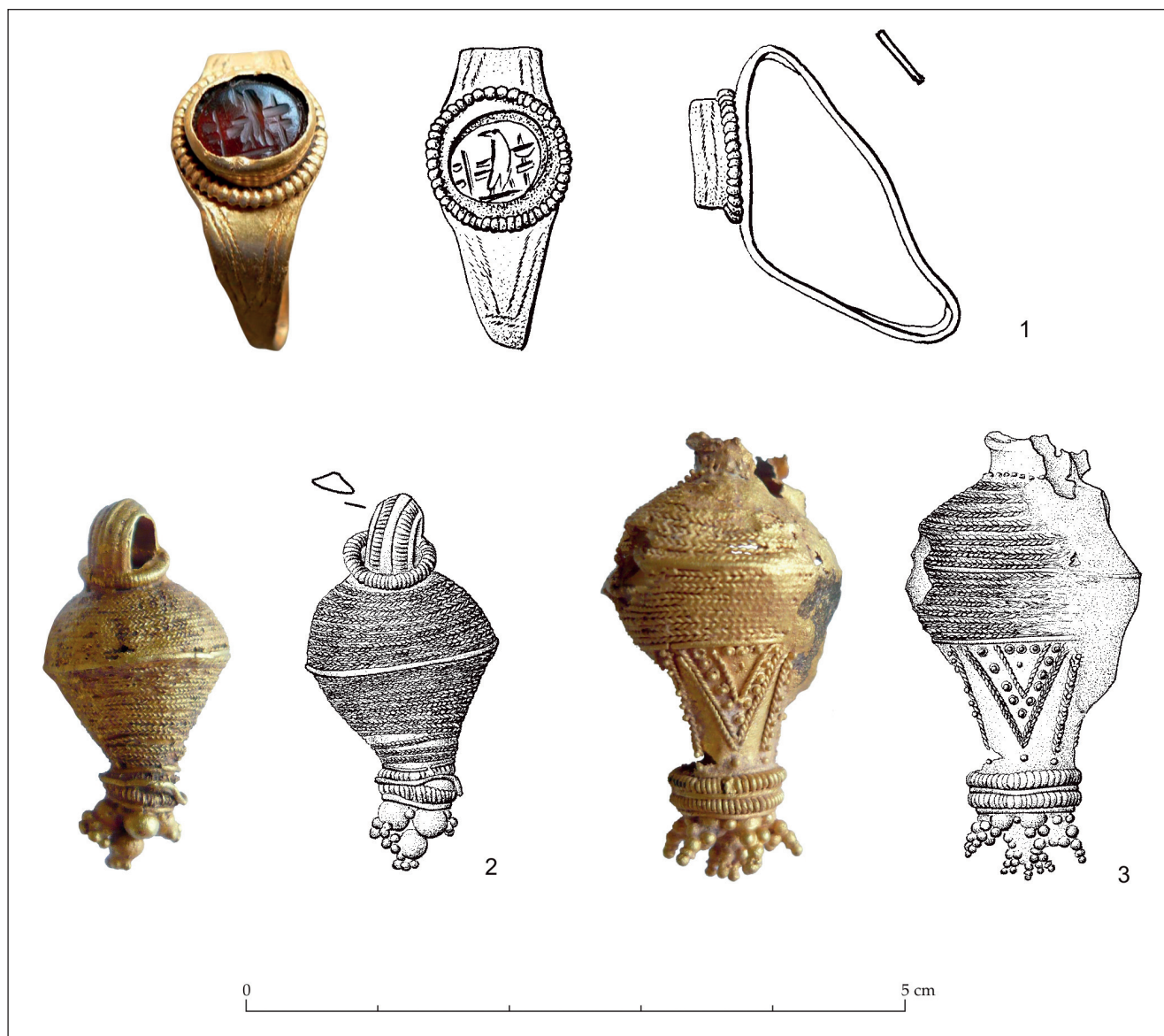
7. Brúsik z pieskovca s bronzovým nitom, dĺ. 8,9 cm, inv. č. ZH6/636 (obr. 3: 6).

8. Nákončie opaska s nitom a gombíkovitým zakončením z bronzu, dĺ. 5,6 cm, inv. č. ZH6/639 (obr. 3: 5).

9. Malé nákončie opaska s nitom z bronzu, dĺ. 3,1 cm, inv. č. ZH6/642 (obr. 3: 4)

Obr. 5 Zohor. Hrob 8/2 – Grab 8/2.

Obr. 6 Zohor. Výber predmetov zo zlata.

10. Tyčinka z bronzu, dĺ. 10,3 cm, inv. č. ZH6/641 (obr. 3: 7).

11. Malý zlomok živice, inv. č. ZH6/643.

Hrob 8

Bohatý žiarový urnový (pravdepodobne ženský) hrob. Spodná časť čierne leštenej urny s popolom bola zahĺbená do piesčito-štrkového podlažia, nad ňou bolo v hĺbke 55 cm od dnešného povrchu uložené deformované vedro. Pod urnou boli deponované zvyšky pôvodne patriace ku drevenej skrinke, nôž a drobné nálezy. Ku skrinke patrili: kľúč, pružinka, kovania skrinky a klince. Medzi ďalšie nálezy patrili: spony s valcovitou hlavicou, zlatý hruškovitý závesok a stavený zvyšok striebornej náramenice alebo náramku.

1. Urna, spodná časť, čierne leštený povrch, priemer dna 7,6 cm, inv. č. ZH8/665 (obr. 4: 1).

2. Hruškovitý závesok zo zlata, zdobený granuláciou a filigránom, čiastočne stavený, váha 8,9 gr., Typ A. v. Müller III, inv. č. ZH8/671 (obr. 4:2; 6: 3).

3. Náramenica zo striebra s hadími hlavičkami, pravdepodobne špiralovito stočená, zachovaná dĺ. 4 cm, inv. č. ZH8/670 (obr. 4: 3).

4. Spona s valcovitou hlavicou (Kopfkammfibel, Einsprossenfibel) zo železa, dvojdielna, lučík esovite prehnutý a zdobený priečne vloženými drôtenými vložkami, hlava s prederavením háčikom na zachytenie tetivy, špirála so šiestimi vinutiami na každej strane a hornou tetivou, s dvojíťm rebrom na hlavici, vysoký zachycovač, Machajewski Form 2, Nr.12, dĺ. 2,5 cm, inv. č. ZH8/667 (obr. 4: 4).

5. Ako č. 4, len špirála s ôsmymi vinutiami na každej strane a hornou tetivou, s trojitým rebrom na hlavici, zachycovač odložený, Machajewski Form 2, Nr.12, zachovaná dĺ. 2,1 cm, inv. č. ZH8/668 (obr. 4: 5).

6. Spona s valcovitou hlavicou (Kopfkammfibel, Einsprossenfibel) zo železa, dvojdielna, lučik rovný, prierez obdĺžnikový, hlava s prederavením háčkom na zachytenie tetivy, špirála so deviatimi vinutiami na každej strane a hornou tetivou, nad špirálou masívna poloobľuková platnička, Almgren typ 132, dĺ. 3,3 cm, inv. č.ZH8/669 (obr. 4: 6).
7. Kľúč železný s uškom na zavesenie, dĺ. 7,1 cm, inv. č.ZH8/660 (obr. 4: 7).
8. Pružina zámku s klincom, železo, zachovaná dĺ. 10 cm, inv. č.ZH8/661 (obr. 4: 8).
9. Vedro z bronzu so železným držadlom, deformované a stlačené do seba, Typ Eggers 30-40, inv. č.ZH8/658 (obr. 5: 1).
10. Nôž s trňom, železo, dĺ. 10,1 cm, inv. č.ZH8/662 (obr. 5: 13).
11. Kovanie skrinky?, z dvomi otvormi, dĺ. 8,8 cm, inv. č.ZH8/663 (obr. 5: 12).
12. Desať klineciv zo skrinky, niektoré rovné, niektoré zohnuté, dĺ. 1,5-6,8 cm, inv. č.ZH8/664 (obr. 5: 2-11).

Záver

Zo Zohora je dodnes známych vyše 30 germánskych žiarových urnových hrobov a 5 kostrových germánskych kniežacích hrobov (tieto tvorili malú izolovanú skupinku na juhozápad od žiarového pohrebiska). Ďalší ojedinelý germánsky kostrový hrob sa podarilo preskúmať na ploche germánskeho sídliska v r. 2010. Zberové nálezy z priestoru žiarového pohrebiska je možné datovať od 1. tretiny 1. storočia približne až po koniec 2. resp. začiatok 3. storočia. V príspevku sme pozornosť venovali trom hrobom. V hrobe 2 ako terminus post quem slúži dupondius Faustiny I. (z r.161-176 po Kr.), ostatné nálezy nie sú vhodné na presnejšie datovanie. Hrob patrí pravdepodobne do poslednej tretiny 2. storočia. Ukladanie rímskych mincí do hrobu je v stredodunajskom barbariku zriedkavé, mince z 2. storočia sa na západnom Slovensku našli napr. v kostrovom hrobe z Čáčova a v žiarovom hrobe č.5 z Abrahámu (*Ondrouch 1957, 53; Kolník 1984, 23*). Dve bronzové mince (dupondius) Antonina Pia (z r.152-155) sa našli aj v „sepulkrálnom objekte“ (objekt-hrob 15) zo Zohora, u ktorého sa pravdepodobne jednalo o vykradnutý kniežací hrob z poslednej tretiny 2. storočia (*Elschek/Rajtár/Varsik 2011*). Nálezy z uvedeného objektu-hrobu patria do horizontu „kráľovského hrobu z Mušova“ (*Peška 2002*), napr. rímska a germánska keramika, rímska strešná krytina, zlomky strieborných nádob-skyfov, zlomky zo strieborných pozlátených kovaní opaska zdobených filigránom a granuláciou atď. Hroby 6 a 8 boli relatívne bohaté, čo podčiarkujú aj nálezy zlatých (obr.3:2; 4:2; 6:3) a strieborných predmetov v oboch hrobom. Zo zberu v priestore žiarového pohrebiska v Zohori pochádza ďalší hruškovitý zlatý závesok (obr.6:2). Mimoriadnym nálezom z priestoru zohorského sídliska je zlatý rímsky prsteň s gemou (orol medzi rímskymi vojenskými štandardami - obr.6:1; *Elschek 2013a, Taf. II*). Spona z hrobu 6 (Machajewski Form 2-Nr.11) a dve spony (obr. 4: 4-5) z hrobu 8 (Machajewski Form 2-Nr. 12) patria podľa uvedeného autora do časových stupňov B 2b, B2c až B2/C1 (*Machajewski 1998, 192-193*). Do uvedeného časového rámca je možno zaradiť aj sponu Almgren 132 z hrobu 8 (obr. 4: 6).

Počas výskumu germánskeho centra a sídla germánskych kniežat boli skúmané všetky aspekty života a smrti tunajšieho obyvateľstva. Z náleziska s pôvodne predpokladanou rozlohou vyše 35 ha bola značná časť zničená už skôr, počas záchranných výskumov bola preskúmaná plocha vyše 5 ha. Z náleziska doteraz pochádza 5 kniežacích hrobov, „sepulkrálny objekt“, vyše 30 žiarových urnových hrobov a asi 95 sídliskových objektov z doby rímskej (polozemnice, sídliskové jamy, studne, železiarske pece, výrobné objekty rôzneho určenia a depot zlomkov bronzových nádob určených na sekundárne spracovanie). O výrobe súčastí odevu – spón svedčia ich polotovary, spona s očkami z 1. storočia a germánska kolienková spona z 2. storočia (*Elschek 2013a, Taf. I: 11-13; ten istý 2013b, Abb. 4: 11-13*). O obchode na Jantárovej ceste svedčí nielen vyše 120 rímskych mincí (*Elschek 2007b*), ale aj početné rímske súčasti odevu, sklenené nádoby a úžitková i jemná rímsko-provinciálna keramika. O preberaní rímskych zvykov tunajším germánskym obyvateľstvom svedčia početné súpravy bronzových nádob v kniežacích kostrových komorových hrobom i hrobom na žiarovom pohrebisku. O predpokladanej rímsko-germánskej stavebnej aktivite na nálezisku by mohol svedčiť početný tu nájdený rímsky stavebný materiál a strešná krytina. V záchrane tohto významného náleziska stredoeurópskeho významu sa bude pokračovať. Lokalita je monitorovaná políciou a miestnymi informátormi.

LITERATÚRA

- Eggers 1953* – H.-J. Eggers: Lübsow. Ein germanischer Fürstensitz der älteren Kaiserzeit. *Prähist. Zeitschr.* 34/35, 1949/50 (1953), 58-111.
- Elschek 2002* – K. Elschek: Ein Hortfund von römischen Bronzegefäßbruchstücken, neue Grab- und Siedlungsfunde aus Zohor (Westslowakei), In: K.Kuzmová/K.Pieta/J.Rajtár (Hrsg.): Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für T. Kolník. Nitra 2002, 245-260.
- Elschek 2007a* – K. Elschek: Der germanische Fürstensitz von Zohor (Westslowakei) während der römischen Kaiserzeit. Kurze Übersicht. In: Zbor. SNM 101, Arch. 17, 2007, 265-280.
- Elschek 2007b*: K. Elschek: Römische Münzen entlang der Bernsteinstrasse im slowakischen Marchgebiet nördlich von Carnuntum (Westslowakei) und ein Beleg der Sekundärverwendung von römischen Münzen. In: *Slov. Num.* 18, 2007, 143-155.
- Elschek 2009*: K. Elschek: Der slowakische Abschnitt der Bernsteinstrasse im 1. Jahrhundert nach Chr. nördlich von Carnuntum und neue Grabfunde von Zohor. In: V.Salač/J.Bemmann (Hrsg.), *Mitteuropa zur Zeit Marbods*, Praha-Bonn 2009, 239-250.
- Elschek 2011a*: K. Elschek: Produktionsobjekte der älteren römischen Kaiserzeit aus Zohor. In: Zbor. SNM105, Arch. 21, 2011, 175-182.

- Elschek 2011b* – K. Elschek: Kniežací hrob z doby rímskej v Zohore. In: Pam. a múz. 3/2011, 2011, 8-14.
- Elschek 2013a* – K. Elschek: Zohor – Ein neues Fürstengrab der „Lübsow-Gruppe“ und Brandgräber mit Edelmetallbeigaben aus Zohor (Westslowakei). In: M. Hardt und O. Heinrich-Tamáška (Hrsg.): Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2, Weinstadt 2013, 91-123.
- Elschek 2013b* – K. Elschek: Ausgewählte römische Fibeltypen vom slowakischen Marchgebiet im Limesvorland von Carnuntum und ein neues germanisches Fürstengrab der „Lübsow-Gruppe“ von Zohor. In: G. Grabherr/B. Kainrath/T. Schierl (Hrsg.): Verwandte in der Fremde. Fibeln und Bekleidung, Ikarus 8. Innsbruck 2013.
- Elschek/Rajtár/Varsik 2011* – K. Elschek/J. Rajtár/V. Varsik: Sepulkralný objekt zo Zohora (Resumé: Sepulkralobjekt aus Zohor). In: E. Droberjar (Ed.): Archeologie barbaru 2010 – Archäologie der Barbaren 2010. Studia Archaeologica Suebica I., Olomouc 2011, 133-151.
- Kolník 1959* – T. Kolník: Germánske hroby zo staršej doby rímskej zo Zohora, Žlkovec a Kostolnej pri Dunaji. Slov. Arch. 7, 1959, 144-162.
- Kolník 1984* – T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1984.
- Kraskovská 1950* – E. Kraskovská: Nález rímskych pamiatok v Zohore. Arch. Rozhledy 2, 1950, 68-70, 140-148.
- Kraskovská 1959* – E. Kraskovská: Hroby z doby rímskej v Zohore. Slov. Arch. 7, 1959, 99-143.
- Machajewski 1998* – H. Machajewski: Die Fibeln der Gruppe V, Serie 8, im östlichen Teil Mitteleuropas. In: 100 Jahre Fibelforschung nach Oscar Almgren. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, Wünsdorf 1998, 187-196.
- Ondrouch 1957* – V. Ondrouch: Bohaté hroby z doby rímskej na Slovensku. Bratislava 1957.
- Peška 2002* – J. Peška: Das Grab. In: J. Peška/J. Tejral, Das germanische Königsgrab von Mušov, Teil 1. Mainz 2002, 3-72.
- Schuster 2010* – J. Schuster: Lübsow. Älterkaiserzeitliche Fürstengräber im nördlichen Mitteleuropa. Bonn 2010.
- Studeníková 1978* – E. Studeníková: Nálezy z doby bronzovej v Zohore, okr. Bratislava-vidiek. In: Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 9-40.

NEUE BRANDGRÄBER AUS DER 2. HÄLFTE DES 2. JAHRHUNDERTS VON ZOHOR (WESTSLOWAKEI)

KRISTIAN ELSCHKEK

Von der ursprünglich etwa 35 ha großen germanischen Fundstelle (Zentralsiedlung mit Fürstensitz und Brandgräberfeld) stammen auch mehrere Urnengräber aus der 2. Hälfte des 2. Jahrhunderts, einige davon könnten so auch in die Zeit der Markomannenkriege gehört haben. Im Artikel werden die Gräber 2, 6 und 8 vorgestellt. Im Grab 2 lagen mehrere Funde (Abb. 2): kleine Keramikbruchstücke von der Urne, zwei Gürtelzungen (Abb. 2: 4, 9), ein Eisenring (Abb. 2: 3), drei Gürtelbeschläge (Abb. 2: 5-7), ein Knochenkammbbruchstück (Abb. 2: 2), ein kleines Bronzeschüsselchen (Abb. 2: 12), ein Eisenmesser (Abb. 2: 13), ein Feuerstahl (Abb. 2: 8), ein Feuerstein, zwei Nägel (Abb. 10-11) und eine Bronzemünze (Dupondius) der Faustina I. (161-176 n. Chr.). Im Grab 6 befand sich eine Urne (Abb. 3: 1) mit Beigaben und Leichenbrand. Zu den Beigaben gehören: Bronzeeimerbruchstücke mit Henkelöse und Henkel (Abb. 3: 2), eine Kopfkammfibel (Abb. 3: 3), zwei Goldringe zum aufhängen? (Abb. 3: 2), ein Knochenkamm mit Eisenversteifungen (Abb. 3: 8), eine Eisenschere (Abb. 3: 9), ein Schleifstein aus Sandstein mit Bronzeniet (Abb. 3: 6), eine Gürtelzunge (Abb. 3: 5), ein Bronzestäbchen (Abb. 3: 4) und ein kleines Harzstück. Im Grab 8 lag ein Urnenunterteil (Abb. 4: 1) mit Leichenbrand, dieser war durch einen Bronzeeimer (Abb. 5: 1) abgedeckt. Unter der Urne lagen Reste eines Holzkästchens mit Eisenbeschlägen (Abb. 5: 12), eine Schlossfeder (Abb. 4: 8), ein Eisenschlüssel (Abb. 4: 7) und zehn Eisennägel (Abb. 5: 2-11). Im Kästchen waren wahrscheinlich ursprünglich die hier aufgefundenen drei Fibeln (Abb. 4: 4-6), ein Armringbruchstück aus Silber (Abb. 4: 3), ein birnenförmiger Goldanhänger (Abb. 4: 2) und ein Messer (Abb. 5: 13) deponiert. Vom Gräberfeld stammen weitere Brandgräber aus der 2. Hälfte des 2. Jahrhunderts die derzeit bearbeitet werden.

Übersetzt von Autor

PhDr. Kristian Elschek, CSc.
Archeologický ústav SAV
Akademická 2
949 21 Nitra
Slovakia
kristian.elschek@savba.sk
google: elschek kristian academia edu